

BO'LAJAK TARBIYACHILARDA PEDAGOGIK- MADANIYATNI RIVOJLANTIRISHNING ANTROPOSENTRIZM TAMOYILI

*Abduraxmonova Sayyoraxon Shaxobidinovna,
ADU "Maktabgacha ta'lim metodikasi" kafedrası o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagogik madaniyat, antroposentrizm va uning rivojlanish tarixi, olib borilgan tadqiqot ishi natijalari tahlil qilingan. Pedagogik madaniyat mazmuni, uni bo'lajak tarbiyachilarida rivojlantirish zaruriyati asoslangan. Shuningdek, maqolada muallif tomonidan bo'lajak tarbiyachilarda pedagogik madaniyatni rivojlantirishning antroposentrizm tamoyiliga asoslangan taklif va tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: bo'lajak tarbiyachi, pedagogik madaniyat, antroposentrizm, fonomen, malaka talablari

АНТРОПОЦЕНТРИЧЕСКИЙ ПРИНЦИП РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ

*Абдурахманова Сайёрахан Шахобидиновна,
Преподаватель кафедры «Методика дошкольного образования»
АГУ*

Аннотация: В данной статье анализируется педагогическая культура, антропоцентризм и история его развития, а также результаты проведенного исследования. Содержание педагогической культуры исходит из необходимости ее развития у будущих воспитателей. Также в статье автором представлены предложения и рекомендации, основанные на принципе антропоцентризма для развития педагогической культуры у будущих педагогов.

Ключевые слова: будущий воспитатель, педагогическая культура, антропоцентризм, феномен, квалификационные требования.

ANTHROPOCENTRISM PRINCIPLE OF PEDAGOGICAL- CULTURE DEVELOPMENT IN FUTURE EDUCATORS

*Abdurakhmanova Sayyorakhan Shakhobidinovna,
Teacher of the «Methodology of preschool education» department of
ASU*

Abstract: This article analyzes pedagogical culture, anthropocentrism and the history of its development, as well as the results of the conducted research. The content of pedagogical culture is based on the need to develop it in future educators. Also, in the article, suggestions and recommendations

based on the principle of anthropocentrism for the development of pedagogical culture in future educators are presented by the author.

Keywords: future educator, pedagogical culture, anthropocentrism, phenomenon, qualification requirements

«Tarbiyachi faqat o'z tarbiyasi va ta'limi ustida ishlagina, haqiqatda ta'lim va tarbiya berishga qodir».

Disterveg

Kirish. Xalqaro miqyosda bo'lajak mutaxassislarni innovatsion tayyorlash, zamonaviy ta'limni amalga oshirish bo'yicha butun dunyoning nufuzli oliy ta'lim muassasalari va ilmiy markazlari tomonidan olib borilayotgan tadqiqotlarda bo'lajak pedagoglarning pedagogik madaniyati mezonlari, innovatsion ta'lim muhitini yaratish muammolari xalqaro ta'lim standartlari talablarining joriy qilinishiga alohida ahamiyat qaratilmoqda. Bunda bo'lajak tarbiyachilarning pedagogik madaniyati tarkibini zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayonida muvaffaqiyatli qo'llashning motivatsion, kognitiv, operatsion, reflektiv va o'z-o'zini baholash kabi indikatorlari asosida kengaytirishga qaratilgan ilmiy izlanishlar muhim o'rinni egallamoqda.

Mamlakatimizda ilg'or xorijiy tajribalar asosida uzluksiz ta'lim tizimida bo'lajak tarbiyachilarni tayyorlashning zamonaviy ta'lim mazmunini modernizatsiyalash, talabalar ichki imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga imkon beruvchi zarur shart-sharoitlar yaratishga yo'naltirilgan ta'lim muhitini yaratish bo'yicha tadqiqot ishlari olib borilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022— 2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni da "Maktabgacha ta'lim tizimida ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqish, xodimlarining professional tayyorgarligi va mahoratini oshirib borishning takomillashtirilgan tizimini joriy etish, 2022 — 2026-yillarda 160 mingdan ziyod pedagog kadrlarning malakasini oshirish, maktabgacha ta'lim-tarbiya jarayonlarini ilmiy asoslangan yondashuvlar asosida takomillashtirish" kabi ustuvor vazifalar belgilangan [1].

Bu borada bo'lajak tarbiyachilarning pedagogik madaniyatini rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'lim muhitini rivojlantirishning pedagogik tizimini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism. Pedagogik madaniyat tushunchasi ta'lim sohasiga bir qator pedagog tadqiqotchilarning ilmiy izlanishlari natijasida kirib kelgan. Pedagogik madaniyat - umumiy madaniyatining ajralmas qismi, tarkibiy qismi bo'lib, u doimiy ravishda pedagogik nazariya bilimlarini chuqur va puxta egallash darajasini, bu bilimlarni mustaqil ravishda, uslubiy asosli va yuqori samaradorlikda qo'llash qobiliyatini tavsiflaydi. pedagogik jarayonda

talabalarning individual-tipik xususiyatlarini, ularning qiziqishlarini hisobga olgan holda va fan va amaliyotning rivojlanishi bilan uzviy bog'liqlikni anglatadi.

Pedagogik madaniyatda ma'naviy va moddiy qadriyatlar, shuningdek, insoniyatning avlodlar almashishi va ijtimoiylashuvi (o'sishi, bo'lishi) tarixiy jarayoniga xizmat qilish uchun zarur bo'lgan odamlarning ijodiy pedagogik faoliyati usullari mavjud.

Tarbiyachining pedagogik madaniyati esa, tarbiyachi shaxsiyatini shunday umumlashtiruvchi xususiyati bo'lib, u bolalar va bolalar bilan samarali hamkorlikda ta'lim faoliyatini qat'iyatli va muvaffaqiyatli amalga oshirish qobiliyatini aks ettiradi. Bunday pedagogik madaniyatdan tashkil topmagan pedagogik amaliyot zerikarli va samarasizdir.

Aynan, bo'lajak tarbiyachilarning pedagogik madaniyatini rivojlantirishda antroposentrizm tamoyilini o'rganish va tahlil qilish va amaliyotga tadbiiq qilish, bugungi kun zamonaviy tarbiyachisining fonomenini yaratadi.

Adabiyotlar tahlili. Antropotsentrizm haqidagi dastlabki g'oyalar Uyg'onish davridam paydo bo'lgan. Biroq ko'pchilik tadqiqotchilar antropotsentrizm ildizlari antik davrdan boshlanganini ta'kidlashgan. Bu dunyoqarash inson bilishining sub'ekt-ob'ektkli sxemasi boshlanishini belgilab bergan. Uyg'onish davrining butun madaniyati va falsafasi insonning shaxs sifatidagi qadr-qimmatini tan olish, uning erkin rivojlanish huquqi va qobiliyatlarining namoyon bo'lishi bilan to'ldirilgan.

Antroposentrizm termini falsafa faniga doir bo'lib, nemis falsafiy antropologiyasining asoschisi M.Shelerning fikricha, falsafaning barcha markaziy muammolarini "Inson o'zi kim?", degan tushuncha atrofida mujassamlashtirish mumkin. Nutqni yaratish va idrok etish jarayonida insonning yetakchi rolini e'tirof etish natijasida tilshunoslar antropotsentrizm g'oyasiga duch kelishdi va bunda lisoniy shaxs omili birinchi o'ringa olib chiqildi.

"Antroposentrizm" so'zi yunoncha anthropos—odam hamda lotincha sentrum—markaz ma'nosini bildiruvchi so'zlar birikuvidan hosil bo'lgan [2]. Hozirgi vaqtda tilshunoslikning yetakchi paradigmalardan biri sifatida tan olinayotgan antroposentrizmning ildizlari Sayfullayeva R., Mengliyev B., Boqiyeva G., Qurbonova M., Yunusova Z., Abuzalova M L. Vaysgerber, A.V.Zveginsev, N.V.Bugorskaya E.D.Suleymenova va N.J.Shaymerdenov, V.M.Alpatov, V.Gumboldt qarashlarida til atrofida olamni ruhiyat mulkiga aylantiruvchi faoliyat turi sifatida namoyon bo'ladi.

Antropotsentrik nazariya—tadqiqot obyektining subyektda o'rganilishidir, boshqacha qilib aytganda, til insonda, inson tilda tahlilga tortiladi. I.A.Boduen de Kurtenening fikricha, "til faqat yakka shaxs xsning ongida, ruhida, qalbida bo'ladi, bu shaxs til jamoasini tashkil qiladi" [3].

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ta'limda bo'lajak tarbiyachilarning antroposentrizm tamoyili asosida pedagogik madaniyatini rivojlantirish mutaxassisning yangicha qirralarini o'rganishga zamin yaratadi.

Ko'plab olimlar pedagogik madaniyat tushunchasini pedagogika nuqtai nazaridan ilmiy-nazariy va metodik jihatdan tadqiq etgan bo'lsada, so'ngi pedagogik tadqiqotlarda aynan bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachisining pedagogik madaniyatini rivojlantirish, ularga zarur ko'nikmalarni singdirish, ularning ijtimoiy-madaniy rivojlanishining muayyan bosqichida bilimlarni uzatish masalalarini hal etishda antroposentrizm tamoyiliga asoslanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuni ta'kidlash kerakki, pedagogika alohida fan sifatida nisbatan yaqinda shakllangan bo'lishiga qaramay, ta'lim va tarbiya asoslari qadimgi davrlarda vujudga kelgan. Ijtimoiy faol va harakatchan, tashabbus ko'rsatib, o'zining professional maqsadlarini aniq anglaydigan, yuksak madaniyatli, innovatsion fikrlash qobiliyatiga ega va ta'limda yangiliklarni amalga oshirishga tayyor tarbiyachi shaxsini shakllantirish va ta'minlash oliy ta'lim muassasalarining muhim vazifasi hisoblanadi. Mazkur tushunchaning ijtimoiy mazmuni juda keng bo'lib, u ishlab chiqarishning qariyb barcha yo'nalishlarida qo'llaniladi.

Muhokama: Prezident Sh. Mirziyoyevning 2019- yil 19- oktyabrdagi maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish masalalariga bag'ishlangan yig'ilishda ta'kidlaganlaridek: "Qaysi sohani olmaylik, biz zamonaviy yetuk kadrlarni tarbiyalamasdan turib biron bir o'zgarishga, farovon hayotga erisha olmaymiz. Bunda kadrlarni, millatning sog'lom genofondini tayyorlash, avvalo, maktabgacha ta'lim tizimidan boshlanadi"[4]. Ta'lim sohasiga qo'yiladigan talablar orasida maktabgacha ta'lim tashkilotlari mutaxassislarining pedagogik madaniyatini oshirish uchun qator chora-tadbirlar yo'lga qo'yilgan.

Tarbiyachi shaxsiga qo'yiladigan talab – eng avvalo o'z ustida izlanishlar olib borishidir. Shunday ekan, maktabgacha ta'lim tizimida eng muhim ehtiyoj maktabgacha ta'lim tashkiloti mutaxassislarining pedagogik yetukligini rivojlantirishdir.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyat olib boruvchi bo'lajak tarbiyachilarda pedagogik madaniyatni rivojlantirish metodikasini antroposentrizm tamoyil asosida takomillashtirish tarbiyachilarning har qanday jarayonda o'zining ijobiy sifatlarini namoyon qilishida shaxsiy na'muna va pedagogik vaziyatda ma'suliyat bilan yondashishni ko'rsatadi.

O'sib kelayotgan yosh avlodni yangi zamon talablariga to'laqonli javob bera oladigan, axloqiy qadriyatlarga xos yondasha oladigan, individual qobiliyatlarini rivojlantirish orqali, ularda eng avvalo maktabgacha ta'lim pedagog, tarbiyachilardan pedagogik madaniyatni talab etadi.

Barkamol shaxsni voyaga yetkazishda roli beqiyos sanaladigan

maktabgacha ta'lim tashkiloti bo'lajak tarbiyachilari hamda mutaxassislarini pedagogik madaniyatni rivojlantirish oliy ta'lim muassasasi pedagoglarining zimmasidadir.

Pedagogik madaniyat tuzilmasida uning odob-axloq bo'limi muhim o'rin egallaydi. Bu pedagogik ishonch jarayonining shakllanishi, natijasi va tarbiyachining o'z qiziqishlarini ko'proq aniqlash jarayonidir. Pedagogik madaniyatning kasbiy faoliyatiga bog'liq tashkil etuvchisi pedagog tomonidan o'zining pedagogik qobiliyatlarining barcha spektrini bilib olganligini harakterlaydi, u esa pedagogik faoliyat muvaffaqiyatining nishonasi, pedagogik xatolarning oldini olish va nihoyat, pedagogik qobiliyat usullarini egallanganligidan iborat.

Pedagogik aloqa qilish madaniyati suhbatdoshni eshitish va eshita olishda, savollar bera olishda, aloqani amalga oshirib boshqani tushuna olishda, muloqotning qiyin holatlarini ko'ra olish va odamlardagi ta'sir holatini to'g'ri tahlil qila bilishda, muloqotga tayyorlanish va muloqotga bo'lgan xohishlarda ko'rinadi.

Bo'lajak tarbiyachi uchun eng zaruri nutq madaniyatini egallashdir. Ularning nutqi yaqin kelajak pedagogic faoliyatda bolalar uchun ibratli bo'lib borib ularning nutq madaniyatini shakllantirishga yordam berishi kerak. Nutqning Grammatik to'g'riligi, uning leksik boyligi, yaxshi ifodalanganligi, obrazliligi, nutq texnikasini egallanganligi tarbiyachining turli xil kasbiy masalalarni sifatli echishiga imkon beradi.

Pedagogning tashqi ko'rinish madaniyati, uning tashqi ko'rinishga moslik darajasi va pedagogik faoliyati bilan baholanadi. Keng fikrlilik, tartibli, odobli, bosiqlik va o'zini-o'zi yaxshi boshqara olish kabilar pedagogik faoliyatning muvaffaqiyatli bo'lishiga olib keladi.

Oliy ta'lim amaliyoti shuni ko'rsatmoqdaki, talabalarda pedagogic madaniyatni shakllantirish jarayoni ularda pedagogik madaniyat darajasining rivojlanganligi bilan uzviy aloqador. Mazkur jihat bo'lajak tarbiyachilarida pedagogik madaniyatni rivojlantirish muammosini maxsus tadqiq etishni taqozo etadi. Pedagogik faoliyatda pedagogik madaniyat umumiy tuzilmasining muhim tarkibiy qismlaridan biri – bu pedagogik kompetentlik hisoblanadi. Zero zamonaviy tarbiyachi nafaqat bolalarga bilim beradi, ma'lumot, axborot yetkazadi, balki rivojlanayotgan shaxs va jamiyat o'rtasida vositachi rolini ham bajaradi. “Bola-shaxs-jamiyat” munosabatlari o'zaro aloqasining maqsadga muvofiq bo'lishi tarbiyachining qanchalik pedagogik faoliyatda kompetentli, omilkor ekangigiga ham bog'liqdir.

Pedagogik madaniyatning asosiy vazifalari sirasiga moslashish, pedagogik jihatdan to'g'ri yo'nalganlik, shaxsiy va umumijtimoiy tajribalarning uyg'unlashuvi kabi jihatlarni kiritish mumkin. Shaxs pedagogik madaniyatini qay darajada ekanligi o'zaro shaxslararo munosabatlarni olib borish,

faoliyatni yo'lga qo'yish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, psixologlar o'tkazgan tadqiqotlar natijalariga ko'ra, shaxsning yangi ijtimoiy, globallashuv shartsharoitlariga moslashuvi jarayonida insonlardagi pedagogic madaniyat darajasining shakllanganligi alohida o'rin tutadi.

Shaxsning shxsiy xulq-atvori shakllanishi mexanizmlari, namoyon bo'lish tendensiyalari, motivatsiyasi, mazmuniga bo'lgan qiziqish, avvalo, "inson-jamiyat" o'zaro aloqasi xarakterining pedagogik ravnaqi, rivojlanishiga ko'rsatadigan ta'siri bilan tavsiflanadi. Pedagogik madaniyatning mazmunini aniqlash maqsadida o'tkazilgan ilmiy adabiyotlar tahlili uning quyidagi o'ziga xos jihatlarini ajratib ko'rsatish imkonini berdi:

birinchidan, bo'lajak tarbiyachining pedagogik madaniyati o'zida jamiyat va madaniyat talablarini ifoda etishi mumkin. Bu esa, shaxsning pedagogikaxloqiy me'yorlar mazmuni haqidagi bilimlarga, madaniy talablar asosida faoliyat shakllarini tashkillashtirish ko'nikmasiga egaligi hamda uning qadriyatli yo'nalganligi bilan izohlanadi.

ikkinchidan, pedagogik madaniyat insonning pedagogik o'zaro sheriklik, hamkorlik sub'yekti sifatidagi yaratuvchilik xususiyatlarini ham aks ettiradi.

Tadqiqot natijalari Bo'lajak tarbiyachilarda pedagogik madaniyatini rivojlantirishning mavjud imkoniyatlarini tadqiq etish maqsadida bo'lajak tarbiyachilarni tayyorlash jarayoniga qo'yilayotgan zamonaviy yondashuvlarni inobatga olib maktabgacha ta'lim yo'nalishining malaka talablari o'rganildi. Maktabgacha ta'lim yo'nalishi bo'yicha bakalavrlarning tayyorgarlik darajasiga qo'yiladigan umumiy talablar quyidagilar:

- dunyoqarash va ijtimoiy jarayonlar bilan bog'liq tizimli bilimlarga ega bo'lishi;

- gumanitar va tabiiy ilmiy fanlar asoslarini, joriy davlat siyosatining dolzarb masalalarini bilishi, ijtimoiy muammolar va jarayonlarni mustaqil tahlil qila olish; - Vatan tarixini bilishi, madaniy, milliy va umuminsoniy qadriyatlar masalalari yuzasidan o'z fikrini bayon qila olishi va ilmiy asoslay bilishi, milliy istiqloq g'oyasiga asoslangan faol hayotiy nuqtai nazarga ega bo'lish;

- tabiat va jamiyatda kechayotgan jarayon va hodisalar haqida yaxlit tasavvurga ega bo'lishi;

- insonning boshqa insonga, jamiyatga va atrof muhitga munosabatini belgilovchi huquqiy hamda ma'naviy, madaniy mezonlarni bilishi, kasb faoliyatida ularni hisobga ola bilish;

- axborot yig'ish, saqlash, qayta ishlash va ulardan foydalanish usullarini bilishi, o'z kasb faoliyatida mustaqil asoslangan qarorlar qabul qila olish;

- tegishli bakalavriyat yo'nalishi bo'yicha raqobotbardosh umumkasbiy tayyorgarlikka ega bo'lish;

- yangi bilimlarni mustaqil egallay bilishi, o'z ustida ishlashi va mehnat

faoliyatini ilmiy asosda tashkil qila olish;

- sog'lom turmush tarzi va unga amal qilish zaruriyati to'g'risida ilmiy tassavvur hamda e'tiqodga, o'zini jismoniy chiniqtirish o'quv va ko'nikmalariga ega bo'lishi lozim.

Maqolaning ilmiy mohiyati. Bo'lajak tarbiyachilarida pedagogik madaniyatini rivojlantirish jarayoni o'z navbatida tizimli hamda faoliyatli yondashuvni taqozo etadi. Bunda albatta, yuqorida qayd etilgan ta'lim jarayoniga antroposentrizm yondashuvining asosiy maqsad va vazifalarini inobatga olgan holda mazkur jarayonning har bir bosqichini, mezonlarini, shakl, metod va vositalarini aniqlashtirish, ulardan samarali foydalanish talab etiladi. Shu sababli, tadqiqot maqsadidan kelib chiqqan holda, bo'lajak tarbiyachilarning pedagogic madaniyatini rivojlantirish modeli ishlab chiqildi Ushbu model Oliy ta'lim tizimi bo'lajak tarbiyachilarida pedagogic madaniyatini rivojlantirishning maqsadi va undan kelib chiqib kutiladigan natijani o'zida aks ettirgan. Shuningdek, mazkur jarayon bosqichlari, asosiy pedagogik shartlar, faoliyatni tashkil etishning shakl, metod va vositalarini hamda talabalar tomonidan o'zlashtirilishi lozim bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalar tizimini belgilab beradi. Bo'lajak tarbiyachilarda pedagogik madaniyatni rivojlantirish samaradorligini ta'minlashning asosiy omillaridan biri sifatida eng avvalo professor-o'qituvchi mashg'ulot loyihasini ishlab chiqishda, asosiy maqsadni aniqlashda, pedagogik vazifalarni belgilashda mavjud shart-sharoitni, talabalarning bilim darajasini, ularning qiziqishlarini hisobga olishi, shuningdek, qo'yilgan maqsadga erishishning eng samarali yo'llari, usullarini tanlay bilishi va o'qitish jarayonida qo'llay olish ko'nikmasiga ega bo'lishi lozim. Bo'lajak tarbiyachilarining kelgusidagi kasbiy pedagogik faoliyati "tarbiyachi-bola" o'zaro aloqasi negizida olib boriladi, aynan shu jarayonda ta'limiy, tarbiyaviy, korreksion, shakllantiruvchi va rivojlantiruvchi maqsadlar amalga oshiriladi. Shuning uchun bo'lajak tarbiyachilarning pedagogic madaniyatini o'rganishda, eng avvalo, kommunikativ (muloqot) kompetentligiga e'tibor qaratilgani maqsadga muvofiqdir.

Xulosa va amaliy takliflar Xullas, antroposentrizm tamoyiliga asoslangan yondashuvning maqsadi zamonaviy ta'lim nuqtai nazaridan kelib chiqqan holda, mutaxassisning nazariy bilimlari va uni amaliy qo'llash o'rtasidagi uzilishni yengishga intilishdir. Shuning uchun zamonaviy o'quv jarayoni amaliyotda qo'llanilishi qiyin bo'lgan bilimlarni talabalarga berishdan iborat emas, aksincha shu bilimlarni dolzarb kasbiy-pedagogik muammolarni hal qilish uchun safarbar etish, shuningdek o'quv jarayonida bu kabi muammolarni talabalarning o'zlari mustaqil ravishda hal qilishlari uchun sharoit yaratishdan iborat bo'lishi kerak. Bo'lajak tarbiyachilarida pedagogik madaniyatni antroposentrizm tamoyili asosida rivojlantirishning barcha

xususiyatlarini to'liq o'rganish uchun quyidagi qator jihatlarga e'tibor qaratish lozim:

- ta'lim-tarbiya jarayonida milliy, ma'naviy va tarbiyaviy qadriyatlarga talabalarda pedagogic madaniyatni rivojlantirishning muhim omili sifatida qarash;

- bo'lajak tarbiyachilarda pedagogik madaniyati rivojlantirish uchun ularda yuqori darajadagi pedagogik, kommunikativ va psixologik to'siqlarni kamaytirishga doir maxsus bilimlar tizimini shakllantirish;

- bo'lajak tarbiyachilarning pedagogik madaniyatini rivojlantirishning nazariy asoslarini aniqlash masalasini hal qilish;

- pedagogik madaniyatini rivojlantirish xususiyatlarini hisobga olgan holda kasbiy pedagogik ta'lim sharoitida ushbu jarayonning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash maqsadga muvofiq.

Zero, tarbiyachi kasbida faoliyat olib borayotgan shaxslarda umumiy va kasbiy madaniyatning yetarli darajada bo'lishi eng muhim jihatlardan biri ekanligini ununtmaslik lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022— 2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida»gi (Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 29.01.2022-y., 06/22/60/0082-son, 18.03.2022-y., 06/22/89/0227-son, 21.04.2022-y., 06/22/113/0330-son)

2. Darvishov Ibrohim O'Rmonovich phd, dotsent
INGVOKULTUROLOGIYA FANIDAN MA'RUZALAR MATNI
70230100 – Lingvistika (o'zbek tili) ixtisosligi magistratura bosqichi uchun
NAMANGAN – 2021

3. <https://primedetailing.ru/uz/salary-card/antropnyi-kosmologicheskii-princip-i-hristianskii-antropocentrizm-antropocentrizm-i-gumanizm-v-sovre.html>

4. <https://kknews.uz/oz/3567.html>

5. O'zbek tilining izohli lug'ati. / Begmatov E., Madvaliyev A. va boshqalar.; A.Madvaliyev tahriri ostida, 2-jild. - Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2006. – 408 b.

6. Бердиева Х. Б., Бердиева Н. У. Проблемы развития социокультурной компетентности у школьников начальных классов //Евразийское Научное Объединение. – 2019. – №. 12-5. – С. 408-410.